

ISSN 2181-6883

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

№ 2 (May, 2018)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro, 2018

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

№ 2, 2018

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasini boshqaradigan O'AK Rayonining 2016-yil 29-oktabr kuni qaratgan qarori bilan **pedagogika va psixologiya fanlari** bo'yicha dissertatsiya e'lon etilgan (shu jumladan) ilmiy nuzurda ilmiy chop etilishi haqida qaror qaratilgan. Zaruriy hollarda o'zgartirish kerak.

Jurnal 2018-yilda nashr etilgan.

Jurnal 1 yilda 4 marta chiqadi.

Jurnal O'zbekiston madaniyat va axborot aqshiqi Buzon viloyat madaniyat va axborot boshqarmasi tomonidan 2016-yil 22-ferval № 05-072-sonli qaror bilan e'lon qaratilgan.

Muassas: Buzon davlat universiteti

Tahririyat manzili: O'zbekiston Respublikasi, Buzon shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy
Elektron manzili: ped_mahorat@uzma.uz

TAJIRIB HAYATI:

Bosh muharrir: Adiyor Baxtiyor Rahimovich – pedagogika fanlari doktori, professor

Bosh muharrir o'rinbosari: Navoiy tashkiloti Baxtiyor Nejatovich – iqtisod fanlari doktori, professor

Mas'ul kuchi: Hamziyev Alijon Ra'ziqulovich – pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

To'lganov Abdug'afil Abdurahimovich, huquq fanlari doktori, professor
Bagiriyev Ulug'qoy Sheykhovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Mirmurodov Mirzi Hasanovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Ibragimov Xalboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Cheriyev Abdushukur Cheriyevich, pedagogika fanlari doktori, professor
Yenitayeva Yulda Kilibova, pedagogika fanlari doktori, professor (N. R. 11-sonidagi Janubiy-G'arbiy Universitet, Bolgariya)
Qariborov Siddiq Qariborovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Baratov Sherif Ramazonovich, psixologiya fanlari doktori, professor
Jabbarov Azim Mirziqulovich, psixologiya fanlari doktori, professor
Sunnetova Ra'na Ilmatovna, psixologiya fanlari doktori, professor
Kasimov Vladimir Vasilevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Yevrosiyat davlat universiteti, Rossiya)
Mirogin Vladimir Grigoriyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Kavkaziyat davlat universiteti, Rossiya)
Bardoshina Olga Aleksandrovna, psixologiya fanlari nomzodi, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti, Rossiya)
Chuditskiy Vera Pavlovna, psixologiya fanlari nomzodi (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Ukraina)
Chuprov Leonid Fedorovich, psixologiya fanlari nomzodi, RAE professor (Abakan, Rossiya)
Kasimov Igor Nikolayevich, pedagogika fanlari nomzodi, RAE professor (Kiyev, Ukraina)
Sidorova Lyudmila Pavlovna, falsafa fanlari nomzodi, dotsent ("Oliy iqtisodiyat maktabi" milliy iqtisodiyat universiteti) (Rossiya)
Tadqiqotchi va Zamonaviy Abduvalloevich, tarix fanlari doktori, professor
Amorov Mustaf Karimovich, huquq fanlari doktori, professor
O'riyeva Davronay Saidonovna, biologiya fanlari doktori, professor
Armedova Shaira Nigmatovna, biologiya fanlari doktori, professor
Durdiev Durdinurad Qalenderovich, falsafa-filosofiya fanlari doktori, professor
Mavlayev Shohmor Arzamatovich, falsafa fanlari doktori, professor
To'rayev Mahmud Mavlayevich, falsafa fanlari doktori, professor
Mirziyev Sherzod Mirziyevich, falsafa fanlari doktori, professor
Mirmurodov No'zir Mirmurodovich, iqtisod fanlari doktori, professor
Bo'zoboyev Muhammadjon To'jayevich, iqtisod fanlari doktori, professor
Bo'riyev Subayron Bo'riyevich, biologiya fanlari doktori, professor
Olimov Sherzod Sherzodovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Hamro RAHMATOV
Buxoro davlat universiteti boshlang'ich
ta'lim asoslari kafedrasining o'qituvchisi

3-SINF MATEMATIKA DARSFIGIDAGI MANTIQIY MASALALAR USTIDA ISHLASH

Maqolada umumta'lim maktablarining 3-sinf matematika darsligidagi mantiqiy masalalar ustida ishlash xususida fikrlar keltirilgan.

Teyanch tushunchalar: matematika, boshlang'ich sinf, mantiqiy masalalar, sonlar, ko'paytiruvchi.

В статье приведены примеры выполнения логических задач в учебниках 3-класса общеобразовательных школ.

Опорные понятия: математика, начальный класс, логические задачи, цифры, множитель.

In article is given the examples of logical textbooks tasks for the 3rd form pupils of the comprehensive schools.

Supporting concepts: mathematics, initial class, logical tasks, numbers, multiplier.

Boshlang'ich sinf 3-sinf matematika darsligidagi mantiqiy masalalar ustida ishlash har bir darsda bitta mas'ala berilgan bo'lib, o'quvchilarni fikrlash qobiliyatini o'stirishga yo'naltirilgan. Bu mas'alarni bajarishda o'qituvchi o'quvchilarga tushuntirib, tushunchalarga ko'nikma hosil qilib mustaqil bajarish topshiriladi.

Berilgan mantiqiy mas'alalardan quyidagi mas'alalarni namuna deb, ularni yechish usullarini keltiramiz:

1-masala: 12 ta shashka donasini to'rt qator qilib shunday joylashtiringki, bir qatordagi shashkalar soni 4-donadan bo'lsin.

Masalani yechish o'quvchiga oson ko'rinadi. Agar to'rt qator chiziq bo'yicha joylashtirilsa har bir qator 3 ta shashka donasi joylashadi. Bu berilgan shartni qanoatlantirmaydi.

Bu masalani yechish uchun o'quvchilar geometrik shakllarni o'zlashtirish kerak.

Shashka donalarini to'rtburchak ko'rinishida joylashtirish tushuntiriladi.

Bu holatda joylashtirilganda 12 ta shashka donasi 4 qatorda joylashadi.

2-masala: 24 m arqon uch joyidan teng qirqiska har bir bo'lakning uzunligi necha metr bo'ladi?

O'quvchilar bu masala yechimini oddiygina $24:3=8$ m. dan deb yechib qo'yishlari mumkin. Lekin masala shartiga ko'ra arqon uch joyidan qirqiska u to'rt bo'lakga bo'linishini o'quvchilarga tushuntirib o'tiladi.

Masala yechimini quyidagicha ko'rsatish mumkin:

$$24:4=6\text{ m har bir bo'lak }6\text{ m dan}$$

3-masala: 60,50,40,30,20,10 sonlar orasida (+) va (-) ishoralarni shunday qo'yish kerakki, natija 70 chiqsin.

Masalani yechish uchun o'quvchilarga $60+10$, $50+20$, $40+30$ yig'indilarning qiymati 70 ga tengligini tushuntirib o'tish kerak. Ikki son yig'indisidan boshqa sonlar yig'indi va ayirmasi 0 ga teng ekanligi ko'rsatib o'tiladi.

1-holat: $60+10=70$ ni olamiz.

Sonlar orasidagi ishoralarni quyidagicha qo'yib chiqamiz:

$$60+50-40-30+20+10=70$$

2-holat: $40+30=70$ ni olamiz.

Bu holatda sonlar orasida gi ishoralarni qo'yib chiqsak:

$$60-50+40+30-20+10$$

3-holat. ishoralarni qo'yib chiqamiz.

$$60+50-40+30-20-10$$

4-masala: shunday 4 ta sonni topingki, bu sonlardan biri 4 ga bo'lganda, ikkinchisi esa 4 ga ko'paytirganda, uchinchisini 4 ga qo'chganda, to'rtinchisidan 4 ni ayirganda javob 4 chiqsin.

Bu masalani yechish uchun o'quvchilar 4 amal ustida ishlashni bilishlari shart.

Topiladigan son 4 ta, demak, ular turli sonlardir. Masalani yechish uchun uni tekkari tomondan yechish mumkin.

$$1) 4 \times 4 = 16$$

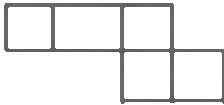
$$2) 4 : 4 = 1$$

$$3) 4 - 4 = 0$$

$$4) 4 + 4 = 8$$

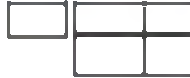
Bu masalani yechishni o'quvchilarga mustaqil topshirish mumkin.

5-topshiriq: Ikki ta cho'pning joyini shunday almashiringki, kvadratlar soni 6 ta bo'lsin.

Cho'plarning joyini almashirish uchun shunday olish kerakki, ochiq joy qolmasin.

Quyidagicha joylashiramiz:

Bu rasmda 6 ta kvadrat hosil bo'ladi.

Masala. Qanday 4 ta har xil sonlarni ko'paytirganda 40 sonini hosil qilish mumkin?

Bu ko'paytmani topish uchun 40 sonining bo'luvchilarini bilish lozim.

40 sonining bo'luvchilari 1, 2, 4, 5, 8, 10, 20 va 40 sonlari.

Ko'paytuvchilarga 8, 10, 20, 40 sonlarini olib bo'lmaydi. Chunki bu sonlarni bitta songa ko'paytirganda ko'paytma 40 ga teng bo'ladi. Shuning uchun ko'paytmaga kichik sonlar olinadi. 40 sonini quyidagi 4 ta son ko'paytmasi ko'nmishida yozish mumkin:

$$40 = 1 * 2 * 4 * 5$$

Boshqa holda yozib bo'lmazligini o'quvchilarga tushuntiriladi.

Masala: to'qqizta jo'janing oyoqlari soni to'rtta otning oyoqlari sonidan nechtaga kam?

Masalani yechish uchun o'quvchilar jo'jada va otla nechta oyoq borligini bilishi kerak. Jo'jada 2 tadan, otida esa 4 tadan oyoq borligini o'quvchilarga tushuntirib o'tish lozim.

Masala yechimi quyidagicha bo'ladi:

$$9 \text{ ta jo'ja} \times 2 = 18 \text{ ta oyoq}$$

$$4 \text{ ta ot} \times 4 = 16 \text{ ta oyoq}$$

$$\text{Farqi } 18 - 16 = 2 \text{ ta ortiq}$$

Boshlang'ich sinflar matnliq masalalar murakkab tushuncha bo'lib, ularni yechishda o'qituvchi va o'quvchilardan katta mas'uliyat talab etiladi.